

Innehåll

1	Metod och syfte	2
2	Intervjufrågor till lantbrukare inom uppdraget om att ta bort de individuella särskilda skötselvillkoren	2
2.1	Så svarade våra intervjupersoner på frågorna.....	3

Bilaga 11 Intervjuer med lantbrukare

1 Metod och syfte

För att få en indikation på hur en förändring av miljöersättningen till betesmarker och slåtterängar skulle uppfattas av lantbrukarna har vi genomfört telefonintervjuer. Syftet var att få en uppfattning av hur lantbrukarna använder åtagandeplanerna och annan information idag och hur de skulle uppleva en förändring till den modell vi tittar på och om de ser några aspekter som vi inte fångat upp i arbetsgrupperna.

Vi har intervjuat åtta lantbrukare som valdes ut dels genom rekommendationer från en referensgrupp inom projektet CAP och hållbarhet men främst genom att länsstyrelserna gav förslag på namn. Kriterierna var att det skulle vara en viss spridning mellan produktionsgrenar, betesareal och placering i landet – vi ville också att det skulle vara personer som representerade en generell stödmottagare inom betesersättningen och inte hade ett specialintresse i betesmarkerna.

Intervjuerna utgör inte ett representativt urval. Intervjuerna genomfördes i december 2020 och januari 2021 av personer från Länsstyrelserna, Jordbruksverket och Naturvårdsverket.

2 Intervjufrågor till lantbrukare inom uppdraget om att ta bort de individuella särskilda skötselvillkoren

- Vilken verksamhet har du på ditt lantbruksföretag idag (omfattning, inriktning mm)? Vilka betesmarker sköter du?
- Hur använder du din åtagandeplan?
- Vet du var du kan hitta texterna som talar om vilka värden som finns på dina beten i olika markklasser?
- Var hämtar du information om hur markerna kan skötas för att bibehålla värdena?
- Brukar du titta i SAM Internet när det gäller ditt åtagande och hur du ska sköta dina betesmarker med särskild skötsel?
- Om ja: Vilka uppgifter tittar du på?
- Vad är din syn på att ha större frihet och mer eget ansvar för hur du bevarar värdena i betesmarkerna, det vill säga mindre vägledning från specifika villkor och färre utpekade skötselåtgärder för din mark?
- Vilket behov av råd och rekommendationer har du kring skötseln av betesmarkerna?
- Har du deltagit i någon rådgivning kring betesmarkerna? Hur gick den till?
- Hur ser du på en begränsning av tillskottsutfordring på betesmarker med särskild skötsel?

2.1 Så svarade våra intervjupersoner på frågorna

2.1.1 Hur använder du din åtagandeplan?

De flesta av våra intervjupersoner använder sin åtagandeplan ganska sparsamt och sköter i flera fall marken efter sin egen erfarenhet eller efter att ha inhämtat information exempelvis via rådgivning.

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Läser igenom när den kommer men mycket av skötseln bygger på erfarenhet.
- Till och från, inte så mycket. Oftast på våren i samband med SAM-ansökan. Då tittar jag igenom den. Den är inte alltid så jättelätt att förstå, lite knepig att tolka ibland
- Inte alls. Mitt arbete bygger på erfarenhet. Jag vet vad som fodras för att få markerna godkända. Jag läser inte några handlingar utan flyttar djur, växlar mm för att få så bra tillväxt som möjligt.
- Inte nåt vidare, får det mesta av informationen vid olika möten, vid årliga ansökan genom HS samt genom de kontroller som varit, och det har varit flera stycken. Har aldrig haft problem med särskilda värden (förutom att de ändrat fram och tillbaka mellan SV och AV)
- Marken sköts i första hand i dialog med reservatsförvaltaren. Åtagandplanen är ett bra dokument att falla tillbaka på, i första hand på markerna som ligger utanför reservatet.
- Inte alls. Kan inte åtagandena utantill men sköter markerna korrekt. Betar ganska hårt. Och detta håller undan sly och hindrar igenväxning. Har förbud mot stödutfodring. Får inte sambeta med gödslad mark – vilket inte är några problem.
- Han tittar ibland. Vissa saker som står tycker han är för självklara. Eftersom han får så mycket rådgivning på annat håll har han större användning för det. Skulle hellre se att det var mycket rådgivning än en åtagandeplan. Det borde komma ut någon varje år och gå igenom en del av marken varje år, på ett rullande schema. Gå igenom på sommaren så att lantbrukaren kan åtgärda på vintern. Tex hur mycket som ska röjas, betesputsas, snår som ska behållas mm. Skriv ner tex 10 punkter och visa på det som är fint som ska behållas. Det är bättre än att man får banning efteråt. Det är nog många som upplever att det är som ett intrång på marken då kontrollanter är ute.
- Har i minne sedan SAM-ansökan vilka delar av fållor som är särskilda värden med begränsning av tillskottsutfodring. I annars används den sällan. När han tittade på informationen så konstaterade han att det var som han redan skötte marken. Är i behov av betesmarken och hindrar igenväxning därför. Stor del i att ha djur – hålla öppet

2.1.2 *Vet du var du kan hitta texterna som talar om vilka värden som finns på dina beten i olika markklasser?*

Våra intervjupersoner har översiktlig koll på var uppgifterna finns men olika om man vet mer precist. Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Tror det finns på Mina sidor (på JV) eller på Länsstyrelsens hemsida.
- Brukar titta i SAM under beten och anteckningar. Brukar titta på förändringar. Kollar vid ny ansökan om något har hänt tex efter besök.
- Står i ÅP. Kan inte säga att han läst det. Har inte haft anledning att använda texterna.
- I SAM-Internet.
- Google
- Nej, jag antar på länsstyrelsen eller Jordbruksverket. Kontrollanterna påpekar bara det som är dåligt. Vi behöver mer hjälp. Jag har inte koll på varför vissa av mina marker har särskilda värden och andra inte. Jag tycker att de ser likadana ut.
- Jo, när jag tittar i SAM-ansökan.
- I SAM-Internet och åtagandeplanen.

2.1.3 *Var hämtar du information om hur markerna kan skötas för att bibehålla värdena?*

Av svaren framgår att information i beskrivning och villkor används sparsamt av våra intervjupersoner. Vissa söker informationen på annat sätt och andra sköter marken efter egna kunskaper och erfarenheter. Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Diskuterar gärna med kontrollanter, åtgärdsplanerare och sakkunniga på länsstyrelsen. Läser informationen på Jordbruksverkets hemsida.
- I åtagandeplanen.
- Jag gör inget särskilt på de marker som har höga värden. Ofta ligger de i en stor hage och det sköter djuren. Jag gör inget särskilt. Jag tänker inte på det.
- Sköter markerna med den egna erfarenhet som finns; genom sin uppväxt, sin utbildning som lantmästare och genom olika spontana fysiska möten med t ex orniloger och andra experter som ibland traskar runt i markerna. Informationen kommer löpande på olika sätt, men söks inte upp på egen hand. Har haft så många revisioner där all mark synats och har därmed inte upplevt behov av att hämta mer information.
- I dialog med reservatsförvaltaren.
- Står i ÅP. Kan inte säga att han läst det. Har inte haft anledning att använda texterna.
- Mest muntlig information, genom besök och de utbildningar som hålls på hans marker mm. Dessa saker är svårt att läsa sig till.

- Sköter markerna så att de ska bibehållas och inte växa igen. Har ett visst intresse i att bevara det tidigare generationer byggt upp och tagit fram. Finns en del blommor och grodor i markerna men inga specifika villkor kopplade till dessa Markerna gränsar till ett naturreservat.

2.1.4 Brukar du titta i SAM Internet när det gäller ditt åtagande och hur du ska sköta dina betesmarker med särskild skötsel?

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Nej, någon enstaka gång. Minst 50 sidor – för mycket att läsa.
- Ja, kan behöva titta på vilka marker som ska betas, slåttas och efterbetas, samt tidpunkt för slåtter.
- Nej, aldrig
- Nej. Jag använder det bara vid SAM-ansökan och om något inte är godkänt då så ritar jag bort det och om något är restaurerat så lägger jag till det.
- Jag tittar på våren. Då kollar jag av föreslagna åtgärder och villkor, olika tider för bete och avbetning. Kan den inte jättebra, men har läst den.
- Nej. Ringer hellre till Länsstyrelsen och frågar

2.1.5 Vad är din syn på att ha större frihet och mer eget ansvar för hur du bevarar värdena i betesmarkerna, det vill säga mindre vägledning från specifika villkor och färre utpekade skötselåtgärder för din mark?

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Ser inte det som något problem. I grunden vet han hur markerna ska skötas. För det mesta handlar det om bra avbetning och att hålla undan busk och sly. Det där tycker han ger sig självt. Det sly som inte korna betar får han röja bort själv.
- På sikt skulle det kunna bli svårt och att man blir hemmablind och att det kan bli fel. Att det växer igen succesivt utan att man riktigt ser det till exempel. Det är rätt jobbigt med alla regler ibland, men det kan också vara till bra hjälp!
- Skulle nog fungera rätt bra då man varit med under lång tid och vet ungefär vad som gäller, bland annat genom kontroller och andra besök.
- Frihet är bra. Hänsyn kan då tas mer till årsvariationer, men direktiv krävs för att uppfylla målet med marken. Dialog med, eller rådgivning av, utpekad person på länsstyrelsen hur marken ska skötas vore bättre än långa åtagandeplaner.
- Generellt så behöver det vara uppstyrt så att man inte kan få stöd om marken växer igen eller inte betas. Villkoren i ÅP inte så viktiga för det (efter att vi pratat om vilka villkor som ligger i ÅP och att den eventuella friheten inte skulle innebära att marken kan lämnas ohävdad).
- Större frihet och mer ansvar passar bra för mig. Men det bygger på mycket rådgivning. Jag får väldigt mycket eftersom jag har besök från kunniga personer. Rådgivning i fält varje år (några block i taget) som dokumenteras vore bra.

- Tror att det behövs vissa krav på de som ska få stöd för att förhindra igenväxning men tror förändring behövs. Främst risk för att beten på små fastigheter / enheter kan försvinna ut. Tror att det kan fungera med ett generella villkor istället för i varje ÅP. Borde vara lika villkor.
- Frihet under ansvar är bra, om man får rådgivning så man får chans att göra rätt. Vi är människor och gör våra egna tolkningar. Det bör vara tydliga ramar hur man ska jobba. Samarbete med länsstyrelse och kontrollanter är viktigt så att alla vill åt samma håll, inte sätta dit varandra.

2.1.6 Vilket behov av råd och rekommendationer har du kring skötseln av betesmarkerna?

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Behov fanns en gång när han skulle anlägga dammar och en våtmark, men inte i övrigt. Kontakt togs.
- Kunskap är roligt. De första 10 åren var fåglarna i vägen, nu är det jätteroligt och de bidrar till nytta på gården. Att få hjälp att se dessa saker. Jag har ju otroligt mycket glädje av att jag har så mycket besök från kunniga människor varje år. Om jag inte haft det skulle jag vilja ha personlig kontinuerlig rådgivning varje år där man går igenom typ 20 ha i fält varje år. Det vore värt att betala för. Gärna kombinerat bete/biologisk mångfald och ekonomi/ fördelar för lantbrukaren.
- Behövs råd och rekommendationer. Behöver ingen kontinuerlig rådgivning. Mer behov vid nya beten eller om man vill hugga fram. Skriftligt eller muntligt. Behövs någon att kontakta - han vill prata med någon tex om man behöver bygga. Svårare att läsa ut och tolka själv.
- Använder åtagandeplanen, dialogen med reservatsförvaltaren och egen erfarenhet.
- Rådgivningen är jättebra och mycket värdefull och den är han nöjd med. (men han syftar mest till kontroller och genomgång med HS vid ansökan) I Skåne kommer ett nyhetsblad ut varje år med nyheter och annat bra att tänka på. Det är han mycket nöjd med och tycket den informationen är enkel och bra samt lätt att läsa och förstå.
- Jag har lärt mig den hårda vägen genom att jag ett år fick rådet att anmäla mycket mark och sen fick jag återbetalningskrav. Det straffet lärde mig att vara intresserad av hur markerna sköts för att inte hamna där igen. Jag fick då också bra kontakt med länsstyrelsen och hjälp hur jag skulle göra. De förklarade bra och då är det roligare och enklare.
- Kanske inte stora tror jag, men jag tar gärna emot råd och tips. Tycker alltid att det är trevligt att ha en diskussion om saker och ting. Ibland kan det vara svårt att själv veta vad som är värdefullt och hur det påverkas av hur man sköter markerna.
- Personligen ser han inget större behov, men ringer gärna länsstyrelsen om behovet skulle uppstå. Söker alltid särskild skötsel vid förstagångsansökan på

naturbetesmarkerna. Han tycker att dialogen med åtgärdsplaneraren som kommer ut är värdefull.

2.1.7 Har du deltagit i någon rådgivning kring betesmarkerna? Hur gick den till?

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Har pratat när med kontrollanter när de varit ute och kontrollerat. Har tom fått beröm. Ingen rådgivning i övrigt.
- Nej, men jordägarna till ett av arrendena hade kontakt innan han arrenderade ut betena. Betena var inte riktigt skötta innan.
- Det kommer rådgivare till gården ändå (genom studiebesök och kurser), så jag har inte så mycket behov av mer. Har testat Växas kurs där bland annat bete ingick. Även Erfa-grupper (om foderstater), men där var vi deltagare på väldigt olika nivå.
- Deltog i ett länsstyrelselett fältstudiebesök för några år sedan.
- Nej. Verkar vara nöjd som det är och önskar ingen ytterligare rådgivning.
- Ja, fältvandring i betesmark med lokalföreningen LRF och länsstyrelsen, det var bra.
- Bara inom Greppa näringen men det gäller ju mer om annat. Skulle väldigt gärna vilja ha rådgivning framöver och tror det skulle kunna vara en bra väg om man behöver ta mer eget ansvar utan vägledning.
- Nej inte i egentlig mening. Han följer gärna med ÅP:are och kontrollanter vid fältbesök och ser det som sin rådgivning.

2.1.8 Hur ser du på en begränsning av tillskottsutfodring på betesmarker med särskild skötsel?

Så här svarade lantbrukarna i intervjuerna:

- Lite problem ibland, ofta i slutet på betessäsongen. Detta eftersom jag har stora fällor och då försvårar det lite, men det är inget jätteproblem.
- Jag tycker inte om tillskottsutfodring. På hösten trampar djuren sönder och ser leriga ut och folk runt i kring reagerar som att det vore misskötsel.
- Tror det är väldigt viktigt med en sådan begränsning då det inte blir bra bete runt foderhäckarna, upplever som att det går fort att förstöra marken runt häckarna. Styr hellre över djuren genom fällindelning till intilliggande åkermark för tillskottsutfodring vid betessläpp och inför installning.
- Upplever problem, speciellt vid torka, inte bara 2018. Just hans marker är torra och magra och därmed extra utsatta för variationer i väder. Detta innebär att han ofta måste ansöka om dispens. Där han varit tvungen att utskottsfordra upplever han inte några konsekvenser för varken tramp eller oönskad vegetation. Marken är sandig och väl-dränerad samt mager i grunden.

- Tycker det funkar bra med övergångsutfodringen idag. Använder det bara vid insamling av djuren på hösten.
- Han tycker att villkoret är acceptabelt. Har inga mjölkkor ute på naturbete. Har ett bete i anslutning till ladugården och ibland släpps mjölkkor där (annars för långt från ladugården). Allmänna värden på det skiftet där korna ibland går. Har valt bort en del som är klassade som särskilda värden och sökt allmänna för att underlätta sambete. Handlar om ett mindre betesskifte i anslutning till vallbete.
- Jag har inget behov av tillskottsutfodring. Det är bara att förstöra för sig själv eftersom man ska ta bort överblivet foder och att de trampar sönder. Dessutom blir det mer skräppor mm åren efter. Undantag torkår som 2018 kan det behövas.
- Kan vara ett bekymmer för vissa. Han utfodrar en del på åker och låter djuren gå emellan. Behov stödutfodra på andra marker eller sambeta med vallar. Har länge sambetat med vallar på hösten ”efter skörd”. Viktigt att det går att sambeta med vallar annars försvinner småbeten ännu mer. På gården tas en förstaskörd och efter denna, runt midsommar, betas smååkrarna som ligger insprängda i betesmarkerna. Betar i 12 fållor. Om inte fått sambeta med vall på åker hade det varit betydligt fler fållor. Gödslar oftast inte de allra minsta som är som mest insprängda i betena. De åkrar där förstaskörd tas gödslas. Anser inte att han haft bekymmer med näringspåverkan.